

Aneta SPAIĆ*

USTAVNI PRINCIP I ETIČKI STANDARD U MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU U CRNOJ GORI

Pretpostavka nevinosti i njeno normiranje

Sažetak: Profesionalizam medija sa ne može osigurati samim proglašenjem medijskog pluralizma i institucionalne slobode medija. U stvari, često u tranzicionim demokratijama kakva je Crna Gora, medijsko djelovanje predstavlja kombinaciju senzacionalizma, uslovljenog profitom, kao i i političke ambicije. Takvo postupanje medija se može shvatiti kao reprekusija kršenja principa profesionalizma i nepristrasnosti, propisanih pravnim normama i Etičkim kodeksom novinara. Cilj ovog rada je da razjasni sadržaj i elemente najčešće kršenog principa profesionalnog izvještavanja u Crnoj Gori — princip pretpostavke nevinosti. Rad predstavlja dio kontinuiranog napora da se unaprijedi postupanje medija od strane akademske zajednice uz snažnu posvećenost pravnika i novinara. U tom smislu, efikasna pravna sredstva protiv medijskih zloupotreba, nemoralnog i neprofesionalnog izvještavanja moraju biti predložena, inkorporirana i implementirana u crnogorski pravni sistem.

Ključne riječi: *sloboda izražavanja, kleveta, etika u medijskom izvještavanju, profesionalni standardi, medijski pluralitet, kršenje pretpostavke nevinosti*

1. MEDIJI — REFORMATORI DEMOKRATSKOG PROCESA I/ILI NOSIOCI LUKRATIVNIH DJELATNOSTI

Zemlje demokratskog svijeta karakteriše istinsko opredjeljenje da se mediji i novinari smatraju reformatorima i čuvarima demokratskih procesa, te ih je tako potrebno i tretirati. Bez slobode primanja i razmjenjivanja stavova i mišljenja javnost ne može učestvovati u demokratskom procesu, te je ulaganje stalnog napora za unapređenje medijskog prostora najsvrsishodnije i najvažnije opredjeljenje jednog sistema. Samo deklarisanje medijskog pluralite-

* Doc. dr Aneta Spaić

ta, medijskih prava i sloboda, bez implementacije istih, nije dovoljno.¹ Tako, crnogorska pravna rješenja, kao što su sloboda izražavanja, sloboda medija, zabrana cenzure kao i slobodan pristup informacijama, proklamovana na nivou standarda međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima i slobodama, nijesu garant ostvarivanja istih. Instrumenti medijskih postupanja, sadržana kako u međunarodnim, tako i u ustavnim i zakonskim okvirima, nesporni su sa aspekta opravdanosti rješenja ipak, problem nije u rješenjima, već u implementaciji ili pak interpretaciji istih.² Medijsko izvještavanje u Crnoj Gori je određeno senzacionalizmom, potrebom za profitom i političkim uticajem. Teško je utvrditi da li je odstupanje od profesionalizma, novinarskih principa i etike, posljedica komercijalnih ciljeva, političkih ambicija ili je pak posljedica neznanja.³ Analiza medijskih sadržaja upućuje na tvrdnju da se ključni principi profesionalizma i nepristrasnosti često dovode u pitanje. Ipak, efikasni sistem mjera usmjeren na zaštitu građana kao i sankcija protiv novinara koji se ogriješe o pravila struke još uvijek nije usvojen.⁴

Kada se svojim djelovanjem učine učestalim izvorom manipulacija i neetičnog izvještavanja, onda se postavi pitanje opravdanosti takvih medija.⁵ Nivo profesije se određuje integritetom novinara koji bi morao biti u službi jav-

¹ Članovi 1 i 7 Zakona o medijima (Službeni list Republike Crne Gore br. 62/2).

² L. A. Lej, *Etika i mediji*, Medija centar, Beograd, 2004, str. 134–139.

F. Bal, *Moć medija*, Clio, Beograd 1997, str. 52.

H. Berg, *Istraživačko novinarstvo*, Clio, Beograd, 2007, str. 277.

³ U nedavnoj aferi neetičnost postupanja novinara u iskonstruisanoj aferi falsifikovanih telefonskih listinga prisluškivanih razgovora državnog vrha sa kontroverznim biznismenom Darkom Šarićem je imala za posljedicu pronošanje neistina, te usljed toga povredu časti i ugleda lica koji su u tom trenutku predstavljala državu čime su značajno, a bez opravdane potrebe, uznemirili crnogorsku javnost. Prema navodima medija, Šarić je u više navrata telefonskim putem kontaktirao sa premijerom Igorom Lukšićem, ali i sa ministrom spoljnih poslova, što su potvrdili objavljeni falsifikovani izvodi iz telefonskog listinga Darka Šarića koji je Promonte dostavio policiji radi istrage.

⁴ Na fonu ovog pitanja, praksa Evropskog suda za ljudska prava je veoma konzistentna i ujednačena. Naime, kada je riječ o javnom interesu, odnosno kada postoji opravdani interes javnosti da bude informisana o određenom pitanju, onda se postavljaju specifični uslovi za novinarsko postupanje.

B. Kovač, T. Rozenstil, *Elementi novinarstva*, Institut za medije Crne Gore, CID, 2006. godina.

R. Kider, *Etičke dileme*, CID, Podgorica, 2006. godina

⁵ M. R. Kent, L. E. William, *The Law of Public Communication* (Eight edition), Pearson Education, 2010. godina, str. 213.

nog interesa,⁶ i spreman da svoj sud konstantno izlaže sudu javnosti i svom esnafskom tijelu.⁷ U tom smislu sloboda i dijapazon mjera koje stoje na raspolaganju novinaru su veliki, a zbog toga su i predmet čestih zloupotreba. Zakonsko je određenje da novinar ima pravo da, kada dođe u posjed državne, vojne, poslovne i službene informacije ili čak one koje su prikupljene na nedozvoljen način, a tiču se javnog interesa, plasira javnosti, odnosno da ih objavi bez odgovornosti i bez obaveze da zakonodavnoj, sudskoj i izvršnoj vlasti ukaže na identitet izvora.⁸ Nadalje, u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, informacija čija neistinitost nije mogla biti utvrđena ni u konsultaciji sa najmanje dva izvora, može biti objavljena. Međutim, često novinar ne pravi dvostruku provjeru, te tako bira da ne postupi u skladu sa dužnom novinarskom pažnjom.⁹

⁶ Jurisprudencija Evropskog suda za ljudska prava je veoma bogata kada je riječ o pitanju uvrđivanja javnog interesa, odnosno interesa javnosti da zna (Slučaj pred ESLJP: *Martin i drugi protiv Francuske*). Ograničavanje ma kog konvencijskog prava podrazumijeva kumulativno ispunjenje uslova određenih precedentim pravom. Ograničenje mora počivati na utvrđivanju distinktno linije između onoga što su sadržine prava. U svakom slučaju, testiranjem opravdanosti ograničenja — postavlja se pitanje njegove legalnosti, legitimnosti, neophodnosti i proporcionalnosti postojanja odnosno „snažne i neodložne društvene potrebe” zbog koje ograničenje prava i postoji.

⁷ A. Spaić, „Međutim, sistem koji je zamišljen da počiva na samokontroli odnosno samoregulatornom esnafskom tijelu je doveden u pitanje, činjenicom da kod nas ne postoji jedan već pet, često međusobno suprotstavljenih samoregulatornih tijela, te se nepristrasnost i profesionalizam, standard postupanja sa dužnom novinarskom pažnjom, kao norme propisane svim novinarskim kodeksima, konstantno dovode u pitanje. Na crnogorskoj medijskoj sceni se dnevno saopšti veliki broj informacija koji bi se mogle tretirati od strane stručnih tijela uz kritike i upozorenja na kršenje kodeksa.”

Eklatantan primjer efikasnog samoregulatornog tijela Velike Britanije je čuveni *Press Complain Comission*, koji se aktivira za svaki vid neetičnog i neprofesionalnog novinarskog postupanja štiteći javnost od neprofesionalnog i manipulatorskog novinarskog izvještavanja. Medijsko samoregulatorno tijelo Crne Gore, više pogledati na <http://medijskisa-vjet.me/>, 2. 12. 2013. godine.

⁸ Listinzi telefonskih razgovora optuženog za šverc kokaina <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Vijest%20dana&clanak=309833&datum=2011-12-04>; Dan: Šarić telefonom kontaktirao Lukšića i Ročena: <http://www.vijesti.me/vijesti/dan-saric-telefonom-kontaktirao-luksica-rocena-clanak-50098>

⁹ Činjenica da afera nije dobila sudski epilog, odnosno da još uvijek nijesu identifikovana lica iz Uprave policije koja su unijela neistinite podatke u listing, dodatno upućuje na nefikasnost i nesposobnost državnog aparata da se nosi sa dodijeljenim ovlaštenjima. Iako norma crnogorskog zakona definiše da se svaka državna i službena informacija, čak i ona koja je prikupljena na nedozvoljen način, može plasirati javnosti, ako postoji interes javnosti da zna,

2. (ZLO)UPOTREBA SLOBODE IZRAŽAVANJA I KRŠENJE PRINCIPA PREZUMPCIJE NEVINOSTI

Sloboda izražavanja, kao civilizacijski iskaz i mjera demokratičnosti društva ipak nije apsolutna. Ne možemo zaboraviti da je njena sadržina ograničena snagom drugih prava konvencijskog značaja, kao što su prezumpcija nevinosti, set prava ličnosti — pravo na čast i ugled, pravo na privatnost, pravo na identitet, autoritet i nepristrasnost suda itd. Svjedoci smo narušavanja ravnoteže između ovih prava, koje često rezultira kršenjem ljudskih prava od strane različitih aktera, a naročito medijske zajednice.¹⁰ Senzacionalizam izvještavanja praćen bombastičnim naslovima, najčešće, nije u korist javnosti, naprotiv smatra se komercijalnim sredstvom vlasnika i urednika u pravcu obezbjeđivanja profita, a ne prenošenja istine. Živimo u društvu nastajuće demokratije pa shodno tome i trpimo sve njegove bolesti i nedostatke. Nažalost, društveni

ovo je slučaj gdje se opravdani interes javnosti da zna nije mogao odrediti te je riječ o svojevrsnoj zloupotrebi javnosti.

¹⁰ Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 15. septembar — 1. decembar 2014, Medijski savjet za samoregulaciju, Preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/wp-content/uploads/2014/12/Izvjestaj-XIV.pdf>, Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. jul — 1. septembar 2014, Medijski savjet za samoregulaciju, Preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/wp-content/uploads/2014/10/Izvjestaj-XIII.pdf>, I Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. april — 15. maj 2012, Medijski savjet za samoregulaciju, preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/dokumenti/#>, 30. 11. 2013; II Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 15. maj — 31. jul 2012, Medijski savjet za samoregulaciju, preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/dokumenti/#>, 30. 11. 2013; III Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. avgust — 15. oktobar 2012, Medijski savjet za samoregulaciju, preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/dokumenti/#>, 30. 11. 2013; IV Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 15. oktobar — 1. decembar 2012, Medijski savjet za samoregulaciju, preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/dokumenti/#>, 30. 11. 2013; V Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. decembar 2012. — 1. mart 2013, Medijski savjet za samoregulaciju, preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/dokumenti/#>, 30. 11. 2013; VI Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 1. mart 2013. — 15. maj 2013, Medijski savjet za samoregulaciju, preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/dokumenti/#>, 30. 11. 2013; VII Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 15. maj 2013. — 1. jul 2013, Medijski savjet za samoregulaciju, preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/dokumenti/#>, 30. 11. 2013; VIII Izvještaj o radu crnogorskih medija za period 15. jul 2013. — 1. oktobar 2013, Medijski savjet za samoregulaciju, preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/dokumenti/#>, 30. 11. 2013. Takođe, u okviru projekta „Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori”, koji podržava Britanska ambasada u Podgorici, HRA od septembra 2012, sprovedeno je istraživanje u okviru koga je za period od marta do oktobra 2013. registrovano 689 kršenja Kodeksa novinara Crne Gore. O nalazima ovog istraživanja vidjeti publikaciju na: [http://www.hraction.org/?p=2431](http://www.hrraction.org/?p=2431), 8. 12. 2013. godine.

akteri — država, političke partije, civilni sektor, i ne manje mediji, u nedostatku institucionalne i profesionalne snage, često djeluju arbitrarno i nestučno. U procesu demokratskog sazrijevanja države i društva, mediji, pod plaštom novinarskog istraživanja, preuzimaju ulogu državnih institucija, što ima loše implikacije te dovodi do kršenja osnovnih ljudskih prava. Takvom trendu doprinose blage sankcije i nepostojanje jakog esnafskog tijela novinara sa ulogom kontrolora i suda u razmatranju i kažnjavanju na osnovu Etičkog kodeksa novinara Crne Gore. Monitoring poštovanja profesionalnih i etičkih standarda pripada novinarskom tijelu kao stožeru medijskih sloboda.¹¹

U osnovi svakog postupanja novinara je sveti princip novinarske profesije — dužna novinarska pažnja. Novinarski profesionalizam, utkan u ovom standardu, mora se razmatrati u svakom konkretnom slučaju, ali uvijek preispitujući da li je novinar konsultovao najmanje dva izvora prije objavljivanja.¹² Prije nego što se informacija dostavi javnosti, novinar je dužan da s pažnjom primjerenom okolnostima provjeri njenu istinitost i potpunost. Međutim, standard ESLJP je da novinari postupaju u dobroj vjeri (*in bona fides*) u cilju pružanja tačne i vjerodostojne informacije, i da u tom smislu novinar ima pravo da objavi i lezionu informaciju pod uslovom da je pouzdana i precizna. Od ovakvog određenja osnovnog principa u novinarstvu potiče i specifičnost prirode tereta dokazivanja u medijskom pravu u kome svako onaj ko tvrdi da objavljena leziona informacija nije istinita mora to i dokazati. Nadalje, ako medij objavi programski sadržaj, kojim se „narušava zakonom zaštićeni interes lica na koje se informacija odnosi, ili kojim se vrijeđa čast ili integritet pojedinca, iznose ili prenose neistiniti navodi o njegovom životu, znanju i sposobnostima, zainteresovano lice ima pravo na tužbu nadležnom sudu za naknadu štete protiv autora i osnivača medija”.¹³ Takođe, na tom fonu, a u cilju zaštite

¹¹ U pravcu sprečavanja ili pak umanjivanja ove prakse, 2002. godine donesen je Etički kodeks novinara sa pretenzijom obavezivanja cjelokupne medijske i novinarske zajednice i regulisanja pitanja neetičnog izvještavanja. Etički kodeks novinara Crne Gore, 2002, preuzeto sa <http://medijskisavjet.me/dokumenti/#>, 30. 11. 2013.

¹² *Spajanje etičkih i pravnih principa*. Jedno od ključnih pravnih načela na kojima počiva svaki demokratski pravni poredak je *prezumpcija nevinosti*. Riječ je o principu koji svoje utemeljenje ima u svim pravnim sistemima te se značaj njegovog poštovanja ne mora posebno obrazlagati.

¹³ Pogledati: A. Spaić, *Mediji zbog senzacionalizma, profita i politike ili zbog nas?*, *Medijski dijalozi*, Godina VII, br. 20, str. 73–89: „U svijetlu potpunijeg razumijevanja ovog principa važno je odrediti i njegova tri zakonom propisana korektiva. Prvi se odnosi na pitanje tretmana informacija koje su prikupljene na nedozvoljen način. Naime, kada je riječ o in-

interesa javnosti da zna, i da blagovremeno bude informisana, naš zakonodavac je odredio da je pravo novinara da državne, vojne, poslovne i službene informacije, ili čak one koje su prikupljene na nedozvoljen način, a tiču se javnog interesa, plasira javnosti, odnosno da ih objavi bez odgovornosti i obaveze da zakonodavnoj, sudskoj i izvršnoj vlasti ukaže na identitet izvora. Međutim, veoma je važno istaći da javnost nema interesa da zna o neistinim, lezionim informacijama, naročito onda kada se takvim informacijama krši jedan od osnovnih ustavnih principa i načela krivičnog prava — prezumpcije nevinosti, što je u crnogorskom sistemu za sada nekažnjeno ponašanje.¹⁴ Ipak, važno je istaći, nekažnjivost kršenja pretpostavke nevinosti nije standard većine zakonodavstava država Savjeta Evrope i prakse ESLJP, pa se na evropskom integrativnom putu Crne Gore očekuje usvajanje seta efikasnih mjera protiv onih koji su prekršili ustavni princip prezumpcije nevinosti.

2. 1. PRINCIP PREZUMPCIJE NEVINOSTI U CRNOJ GORI

Crnogorski pravni sistem, slično određenjima drugih ustavnih tekstova evropskih zemalja, sadrži ustavno rješenje pretpostavke nevinosti: „Svako se smatra nevnim dok se njegova krivica ne utvrdi pravosnažnom odlukom suda. Okrivljeni nije obavezan da dokazuje svoju nevinost. Sumnju u pogledu krivice sud je obavezan da tumači u korist okrivljenog.”¹⁵ Ova norma je nadalje pojašnjena Zakonom o krivičnom postupku Crne Gore, član 3(1)(2): „Sva-

formacijama koje su u interesu zaštite nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbjednosti, sprečavanja nereda ili kriminala i zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obavještenja dobijenih u povjerenju ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva, mogu se objaviti i onda kada su prikupljene na nedozvoljen način. Drugi korektiv tretira nepostojanje odgovornosti medija onda kada objavi informaciju koja predstavlja državnu, vojnu, službenu ili poslovnu tajnu, a kada se utvrdi postojanje opravdanog interesa javnosti da bude upoznata. Treći segment ovog pitanja je tehničko-pravne prirode, a od direktnog je značaja za pravno dejstvo principa dužne novinarske pažnje. Kada se u toku prikupljanja, uredničke obrade ili objavljivanja programskog sadržaja, novinari upoznaju sa informacijama koje bi mogle da ukažu na identitet izvora, oni nijesu dužni da zakonodavnoj, sudskoj ili izvršnoj vlasti ili bilo kom drugom fizičkom ili pravnom licu, otkriju izvor informacije koji želi ostati nepoznat.” Član 20 V Prava i obaveze u informisanju, Zakona o medijima Crne Gore (Sl. list RCG, br. 51/02) i član 21 stavovi 1, 2 i 3 V Prava i obaveze u informisanju Zakona o medijima Crne Gore (Sl. list RCG, br. 51/02).

¹⁴ A. Spaić, Mediji zbog senzacionalizma, profita i politike ili zbog nas?, Medijski dijalozi, godina VII, br. 20, str. 73–80.

¹⁵ Ustav Crne Gore, Službeni list Crne Gore, br 1–2007, član 35.

ko se smatra nevinim dok se njegova krivica za krivično djelo ne utvrdi pravosnažnom odlukom suda. Državni organi, mediji, udruženja građana, javne ličnosti i druga lica dužni su da se pridržavaju pravila iz stava 1 ovog člana i da svojim javnim izjavama o krivičnom postupku koji je u toku ne vrijeđaju druga pravila postupka, prava okrivljenog i oštećenog i načelo sudske nezavisnosti.¹⁶ Ovako određena norma o pretpostavci nevinosti predstavlja *lex imperfecta*, koja kao takva ne propisuje sankciju te se zbog toga nameće potreba analize uporedne i domaće regulative koja bi ponudila adekvatniji odgovor na česta kršenja ustavne i krivičnopravne norme.

Ovaj ključni ustavni i krivični princip prezumpcije nevinosti je svoje mjesto našao i u Etičkom kodeksu novinara Crne Gore. Standard medijskog izvještavanja mora počivati na pretpostavci da je osoba nevinna sve dok sud ne dokaže suprotno, čak iako prizna krivicu. Tako princip 10 Etičkog kodeksa navodi da „Kada izvještava o istražnim i sudskim postupcima, novinar mora uvažavati pretpostavku da je svako nevin dok se ne dokaže suprotno, i ne smije ničim prejudicirati ishod sudskog postupka.”

Medijski izvještaji o istrazi i sudskim slučajevima služe da se javnost obavijesti o zločinu, krivičnom gonjenju i sudskoj presudi.¹⁷ I onda kada je krivica

¹⁶ Zakonik o krivičnom postupku Crne Gore, Službeni list Crne Gore, br. 57–09, član 3(3):

Ako i nakon pribavljanja svih raspoloživih dokaza i njihovog izvođenja u krivičnom postupku ostane samo sumnja u odnosu na postojanje nekog bitnog obilježja krivičnog djela ili u pogledu činjenica od kojih zavisi primjena neke odredbe Krivičnog ili ovog zakonika, sud će donijeti odluku koja je povoljnija za okrivljenog.

¹⁷ Sukob konvencijskih i ustavnih prava slobode izražavanja, pretpostavke nevinosti i prava na privatnost je bio predmet slučaja *News Venlagus protiv Austrije*. Podnosilac predstave je izdavač i vlasnik časopisa *Vijesti*, u kojima je objavljen niz članaka o seriji bombi pisama, poslatim političarima i drugim javnim ličnostima u Austriji. U ovim člancima je objavljena i fotografija lica koje je bilo osumnjičeno za ova djela. Apelacioni sud je zabranio objavljivanje slike ovog lica u kontekstu izvještaja o krivičnom postupku protiv njega zbog zaštite i ugleda lica i očuvanja autoriteta i nezavisnosti sudstva. Ipak Evropski sud je zauzeo suprotno stanovište zbog sljedećeg: 1) Fotografije objavljene poslije čitavog niza napada pomoću pisama-bombi, a ne nakon jednog slučaja, predstavljala je dokaz da je riječ o pitanju od javnog interesa, a ne o senzacionalizmu i težnji za profitom; 2) Fotografije nijesu otkrile ništa iz privatnog života osumnjičenog i ni na koji način nijesu povrijedile njegovo pravo na privatnost; 3) Osumnjičeni je repetent, to jeste i ranije bio sumnjičen za pokušaje podrivanja demokratskog društva. Sud je stoga zaključio da je potpuna zabrana objavljivanja slike lica bila nesrazmjerna opravdanom culju koji se želio postići, pa je povrijeđeno pravo na slobodu izražavanja izdavačkog preduzeća i časopisa *Vijesti*.

očigledna za javnost, optužena osoba ne može se predstaviti krivom u okviru sudske procjene sve do donošenja presude.¹⁸ Izvještavanje medija o određenom krivičnom postupku je specifično te se mora odvijati na određeni način. Prvo, započeto izvještavanje o određenom krivičnom slučaju se mora pratiti do okončanja, odnosno do donošenja pravosnažne odluke — oslobađajuće presude ili ublažavanje optužbi, i informisanja javnosti o slučaju odustajanja od istrage. Drugo, novinari moraju nastojati da izbjegavaju pretjerane tonove o već traumatičnim, kontroverznim događajima koji pogađaju i počinioce krivičnih djela, žrtve kao i članove njihovih porodica. Pod tri, pri izvještavanju se ne smiju otkrivati elementi kojima se identitet žrtve čini odredivim. Ukoliko je žrtva dala saglasnost za objavljivanje identiteta ili je zakonom isto dozvoljeno, onda se može pristupiti objavljivanju. Kada su predmet izvještavanja maloljetnici, onda mediji moraju biti posebno obazrivi, imajući u vidu posljedice koje mogu nastupiti za mladog čovjeka bilo da se o njemu izvještava kao o počinioocu ili pak o žrtvi zločina.¹⁹

Prema posljednjim dostupnim izvještajima monitoring tijela u Crnoj Gori, jedan od najviše kršenih principa Kodeksa etike je princip prezumpcije nevinosti. Naime, u posljednje dvije godine prema evidenciji HRA, štampani i online mediji su najčešće kršili načelo broj deset, koje se odnosi na pretpostavku nevinosti. „Od 1. marta do 1. jula 2014. godine saradnici HRA su zabilježili 223 primjera kršenja ovoga načela, a u nastavku monitoringa — do 1. septembra — još blizu 200.”²⁰

U istom periodu 2013. godine najviše je bilo kršenja načela deset — pretpostavke nevinosti — 527 kršenja toga načela prema HRA. Dakle, u periodu od dvije protekle godine obavljenog monitoringa, konstatovano je kršenje pretpostavke nevinosti u 1.300 slučajeva. Ovaj broj upućuje na alarmantnu potrebu normiranja situacije kršenja pretpostavke nevinosti i utvrđivanja se-

¹⁸ Etičkog kodeksa novinara Crne Gore, 2002, Smjernice za primjenu načela 10 (b) „Portretisanje ličnosti kojim se prejudicira njen karakter, kao i optužbe na njegov/njen račun narušavaju ustavni princip zaštite ljudskog dostojanstva, i to pravilo takođe važi za one koji mogu biti proglašeni kriminalcima. Cilj izvještavanja iz sudnice ne smije biti da se okrivljeni kazni sa društvenog aspekta, tako što će mediji biti korišćeni kao stub srama.”

¹⁹ A. Spaić, Mediji zbog senzacionalizma, profita i politike ili zbog nas?, Medijski dijalozi, godina VII, br. 20, str. 73–89.

²⁰ Monitoring tim Medijskog savjeta za samoregulaciju, od 1. marta do 1. jula, evidentirao je samo 15 primjera kršenja načela broj deset, odnosno pretpostavke nevinosti u štampanim medijima, a nijedno u online medijima. U istom periodu 2013. godine, Medijski savjet za samoregulaciju registrovao samo 6.

ta efikasnih pravnih sankcija kojim bi sistem doprinio zaštiti časti i ugleda su-
da i štiti građanina od ovog vida kršenja ljudskog dostojanstva.

2. 2. KOMPARATIVNI PREGLED PRINCIPA PREZUMPCIJE NEVINOSTI U EVROPSKIM SISTEMIMA

Za razliku od nekih azijskih društava kao što je kinesko,²¹ u kojima važi pretpostavka krivice, evropska zakonodavstva su usaglašena po opredjeljenju pretpostavljanja nevinosti umjesto krivice optuženog. Kao jedno od najvažnijih ustavnih prava, garancija i segmenata prava na odbranu ili na pravično su-
đenje, pretpostavka nevinosti je našla svoje mjesto u prvim pisanim pravnim aktima evropskih država. Tako je pretpostavka nevinosti, po prvi put, nor-
mirana u *Habeas Corpus Actu* i *Magna Carta Libertatum*, a kasnije i u članu 9 Deklaracije o ljudskim i građanskim pravima, koja predstavlja dio Preambu-
le Ustava Francuske iz 1958. godine.

Kada je riječ o evropskim pozitivno-pravnim ustavnim sistemima, rješe-
nja su vrlo ujednačena. Tako, Ustav Italije u članu 27 para 2 navodi da „Optu-
ženi se ne smatra krivim do konačnog izricanja sankcije”,²² dok se članom²⁷
Ustava Republike Slovenije precizira: „Svako ko je okrivljen za krivično djelo
smatra se nevinim dok se krivim u konačnoj presudi”. Takođe, Ustav Repu-
blike Hrvatske, član 28 navodi da je „svatko nedužan i niko ga ne može sma-
trati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne
utvrdi krivnja.” U istom maniru, Ustav Rumunije u članu 23 para 8 navodi da
„Sve do pravosnažnosti presude, lice se smatra nevinim.” Takođe, Ustav Por-
tugala u članu 32 navodi da „Svako ko je okrivljen za krivično djelo smatra se
nevinim dok se utvrdi njegova krivica u konačnoj presudi.”

2. 3. RELEVANTNA MEĐUNARODNA REGULATIVA

Veoma značajan međunarodni instrument kojim se određuju obaveze dr-
žava članica EU, i država koje su započele integrativni proces pridruživanja
EU je *Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta o jačanju određenih aspekata
pretpostavke nevinosti i pravu optuženog da prisustvuje suđenju u krivičnom po-*

²¹ T. A. Gelatt, The People's Republic of China and the Presumption of Innocence, Jour-
nal of Criminal Law and Criminology, Spring 1982, Volume 73.

²² G. Nicoleta Chihaiia, Short Essay on Presumption of innocence. ECHR precedent,
<http://www.wseas.us/e-library/conferences/2011/Brasov1/LAW/LAW-29.pdf>.

stupku (COM (2013) 821/2). Naime, u članu 4 (30) se navodi da „ESLJP je uspostavio, kao jedan od osnovnih aspekata načela pretpostavke nevinosti, činjenicu da sud ili javni službenik ne smije javno da predstavlja osumnjičenog ili optuženog krivim za neko djelo ako mu nije suđeno i ako nije osuđen pravosnažnom presudom. Shodno praksi ESLJP, ovo načelo treba takođe da važi i za sve javne vlasti. Obje situacije mogu ohrabriti javnost da vjeruje da je osoba kriva i da prejudicira ocjenu činjenica od strane sudske vlasti. (31) Ovo načelo ne treba da utiče na mogućnost objavljivanja odluka kojima se izriču kazne nakon upravnog postupka u skladu sa domaćim zakonodavstvom.”

Takođe, postoje i drugi relevantni međunarodni instrumenti kojima se normira sadržina principa prezumpcije nevinosti. Tako, *Povelja o osnovnim pravima Evropske unije (2010/C 83/02)*, u članu 48 (1) precizira: „Svaki optuženi smatra se nevinim dok se njegova krivica ne dokaže u skladu sa zakonom”.²³ *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)*²⁴ u članu 11 (1): „Svako ko je optužen za krivično djelo ima pravo da bude smatran nevinim dok se na osnovu zakona krivica ne dokaže na javnom pretresu na kojem su mu obezbijeđene sve garancije potrebne za njegovu odbranu.” *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1978)* u članu 14 (2) navodi:²⁵ „Za svako lice koje je optuženo za krivično djelo pretpostavlja se da je nevino dok njegova krivica ne bude zakonski ustanovljena.” *Evropska konvencija o ljudskim pravima i slobodama* u članu 6 (2) Pravo na pravično suđenje opredjeljuje da „Svako ko je optužen za krivično djelo smatra se nevinim dok se njegova krivica po zakonu ne dokaže”. Značajno za razumijevanje i postupanje po ovom članu je i rješenje navedeno članom 41 koje se odnosi na pravično zadovoljenje: „Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.” Dakle, shodno jurisprudenciji ESLJP od svake države članice Savjeta Evrope, shodno članu 13 i 41 Evropske konvencije, zahtjeva se kreiranje

²³ Više vidjeti na: http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/01/POVELJA_O_OSNOVNIM_PRAVIMA_EVROPSKE_UNIJE.pdf. Takođe, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:EN:PDF>

²⁴ Više vidjeti na: <http://www.skolapkb.edu.rs/sites/default/files/OP%C5%A0TA%20DEKLARACIJA%20O%20PRAVIMA%20COVEKA.pdf>

²⁵ Više vidjeti na: <http://www.ljudskaprava.gov.rs/index.php/yljudska-prava/konvencije/53-medunarodni-pakt-o-gradanskim-i-politickim-pravima>

seta efikasnih mjera odnosno sankcija kojima će odgovoriti na ove potrebe, a time normirati i situacije kršenja pretpostavke nevinosti.

O specifičnostima pretpostavke nevinosti, pitanju tereta dokazivanja, sadržine obaveze medija, sudija i drugih javnih organa, dužine trajanja pretpostavke kao i o pitanju sankcija, saznajemo iz bogate sudske prakse ESLJP. Načelo pretpostavke nevinosti, prema evropskom modelu, zahtijeva da sudije prilikom vršenja svojih dužnosti ne mogu prejudicirati na način da je optuženi izvršio djelo koje mu se stavlja na teret; teret dokazivanja snosi tužilaštvo (*Barberà, Messegué i Jabardo v. Španije; Janosevic v. Švedske*). Samo prebacivanje tereta dokazivanja sa tužilaštva na odbranu se, sa aspekta ESLJP, smatra povredom pretpostavke nevinosti (*Telfner v. Austrije*). Prema jurisprudenciji suda ova pretpostavka važi tokom trajanja cijelog krivičnog postupka — ono ne prestaje da važi okončanjem prvostepenog postupka, ako postupak traje po žalbi (*Konstas v. Grčke*). Takođe, sud navodi da bez obzira na ishod, pretpostavka nevinosti postoji tokom trajanja cijelog postupka (*Minelli v. Švajcarske*).²⁶

2. 4. MEHANIZMI ZA ODLUČIVANJE O POVREDAMA PRETPOSTAVKE NEVINOSTI

2. 4. 1. Studija slučaja Velike Britanije

Pitanje kršenja pretpostavke nevinosti i sistema sankcija koje se mogu izreći u odnosu na izvršioce djela, u različitim nacionalnim sistemima su riješena na različite načine. Dok se u nekim sistemima ovo pitanje rješava precizno normiranim sankcijama, u drugima je potrebno pribjeći ekstenzivnom tumačenju opštih koncepata i instituta, kao što je to slučaj u Velikoj Britaniji kroz mehanizam *nepoštovanja suda*.

26

	Kršenje pretpostavke nevinosti od strane:	Pregled važnijih slučajeva pred ESLJP
I	Medija	<i>Kuzmin v. Rusije, Wlock v. Poljske, Daktaras v. Litvanije, Priebke v. Italije, Mustafa Kamal Mustafa v. Velike Britanije</i>
II	Javnih organa	<i>Allenet de Ribemont v. Francuske, Fatullayev v. Azerbejdžana, Ismoilov i drugi v. Rusije, Daktaras v. Litvanije, Petyo Petkov v. Bugarske.</i>
III	Sudskih organa	<i>Minelli v. Švajcarske, Didu v. Rumunije, Matijašević v. Srbije, Nerattini v. Grčke, Garycki v. Poljske, Pandy v. Belgije.</i>

Upotrebom ovog koncepta, uvedenog u britansko zakonodavstvo Zakonom o nepoštovanju suda, 1981, razmatra se i pitanje kršenja pretpostavke nevinosti u Velikoj Britaniji. Naime, smatra se da se objavljivanjem saopštenja, priloga i izjava, u novinama, na televiziji ili radiju, internet stranicama ili društvenim medijima i mrežama (Fejsbuk i Tviter) tokom trajanja postupka, stvara značajna *opasnost od ometanja i uticaja na postupak*, te je ovo postupanje inkriminisano kao krivično djelo bez obzira na to da li je onaj koji ga objavljuje bio svjestan te opasnosti. Inkriminisanje ovog djela proističe iz potrebe zaštite prava na pravično suđenje. Uvriježeno mišljenje u Velikoj Britaniji odgovara i stavu predsjednika svih sudova Velike Britanije da „ocrnjivanje osumnjičenog” koji je uhapšen u načelu „može osujetiti sprovođenje pravde na mnogo različitih načina”, i može usporiti postupak pravičnog suđenja.²⁷

2. 4. 1. 1. *Primjena britanskih pravnih mehanizama u krivičnom zakonodavstvu Crne Gore*

Kako u crnogorskom sistemu ne postoji direktno normiranje sankcija za slučaj kršenja pretpostavke nevinosti, analogno predstavjenim britanskim mehanizmima, može se uočiti postojanje dva mehanizma za utvrđivanje ovih sankcija. Naime, glava trideset jedan — Krivična djela protiv pravosuđa Krivičnog zakonika Crne Gore, član 396a (1) — inkriminiše krivično djelo *ometanje pravde*: „Ko sudiju, državnog tužioca, njegovog zamjenika, notara ili javnog izvršitelja silom ili prijetnjom ili na drugi način ozbiljno ometa ili spriječi u vršenju dužnosti da donese ili ne donese neku odluku, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina”. Ovim krivičnim djelom se omogućava da svaki pojedinac ili subjekat koji svojim djelovanjem sudiju spriječi u vršenju sudijskih dužnosti može biti adekvatno i kažnjen.

Za razliku od prethodnog člana kojim se određuje odgovornost aktera koji nijesu neposredni učesnici krivičnog postupka u glavi trideset četiri pod nazivom Krivična djela protiv službene dužnosti, precizira se i odgovornost sudija i drugih nosilaca javnih ovlašćenja koji krše pretpostavku nevinosti. Naime, član 417 (1) inkriminiše krivično djelo *nesavjestan rad u službi*: „Službeno lice koje kršenjem zakona ili drugih propisa ili opštih akata, propuštanjem dužnosti nadzora ili na drugi način očigledno nesavjesno postupa u vršenju službe, iako je bilo svjesno ili je bilo dužno i moglo biti svjesno da usljed to-

²⁷ Više pogledati studiju slučaja *Lee Bowyer* i *Jonathan Woodgate* i *Chris Jeffries*.

ga može nastupiti teža povreda prava drugog ili imovinska šteta, pa takva povreda, odnosno šteta u iznosu koji prelazi tri hiljade eura nastupi, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine.”²⁸

Takođe, Radna verzija Zakona o Sudskom savjetu i pravima i obavezama sudija (član 92) „iznošenje povjerljive informacije iz predmeta do kojih je došao vršenjem sudijske funkcije, kao i javno iznošenje mišljenja o predmetu koji nije postao pravosnažan” tretira kao teži disciplinski prekršaj.²⁹ U prethodnom članu 91 se navodi da sudija disciplinski odgovara za lakše, teže i najteže disciplinske prekršaje. Prema ovom tekstu za sudiju koji iznosi „mišljenja o predmetu koji nije postao pravosnažan” predviđena je *novčana kazna* i *zabrana napredovanja*. Novčana kazna za teže disciplinske prekršaje može se izreći u visini od 20% do 40% od zarade sudije u trajanju od tri do šest mjeseci. Zabrana napredovanja je disciplinska sankcija da sudija ne može biti imenovan u sud višeg stepena prije isteka vremena od dvije godine od dana pravosnažnosti odluke kojom mu je izrečena disciplinska sankcija. Nadalje, ovim tekstom se tvrdi da u najteže disciplinske prekršaje sudija spada nestručno ili nesavjesno obavljanje sudske funkcije. Ukoliko se sudiji dva puta izrekne disciplinska sankcija za teže disciplinske prekršaje, kao što je „iznošenje mišljenja o predmetu koji je postao pravosnažan”, govorimo o njegovom „nestruč-

²⁸ Član 142: „(3) Službenim licem smatra se: 1) lice koje u državnom organu vrši službene dužnosti; 2) izabrano, imenovano ili postavljeno lice u državnom organu, organu lokalne samouprave ili lice koje stalno ili povremeno vrši službene dužnosti ili službene funkcije u tim organima.”

Prema ranijoj regulativi, pravnom okviru Državne Zajednice Srbija i Crna Gora, odnosno prema relevantom tekstu *Povelji o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama Državne Zajednice Srbija i Crna Gora* (Službeni list Srbije i Crne Gore — Sl. list SCG — br. 6/03) Član 9 (2): „Svako ko smatra da mu je neko ljudsko i manjinsko pravo zajemčeno ovo poveljom povrijeđeno ili uskraćeno pojedinačnim aktom ili radnjom institucije Državne Zajednice, odnosno državnog organa države članice ili organizacije koja vrši javna ovlaštenja ima pravo da podnese žalbu Sudu Srbije i Crne Gore, ako nije obezbijeđena druga pravna zaštita u državi članici, u skladu sa Ustavnom poveljom.”

Takođe, u Zakonu o Sudu Srbije i Crne Gore (Sl. list SCG, br. 26/03), Član 62 (1): „Žalbu građana može podnijeti svako ko smatra da mu je pojedinačnim aktom ili radnjom institucije Srbije i Crne Gore, odnosno državnog organa države člani ili organizacije koja vrši javna ovlaštenja, povrijeđeno ljudsko ili manjinsko pravo, ako nije predviđen drugi postupak pravne zaštite, odnosno ako zaštita nije obezbijeđena u državi članici”.

²⁹ Radna verzija Zakona o sudskom savjetu i pravima i obavezama sudija: file:///C:/Users/user/Downloads/Radna%20verzija%20zakona%20o%20Sudskom%20savjetu%20i%20pravima%20i%20obavezama%20sudija.pdf

nom i nesavjesnom obavljanju sudijske funkcije” te mu se može izreći sankcija *razrješenja* za najteže disciplinske prekršaje.

Iako svjesni da bi ustanovljavanje efikasnog seta djelotvornih mjera za slučaj kršenja pretpostavke nevinosti bio optimalan odgovor crnogorskog legistatora na zadatke i izazove evropskointegrativnog procesa, smatramo da ovdje navedeni zakonski osnovi predstavljaju solidnu bazu za unapređenje krivičnog zakonodavstva za slučaj kršenja pretpostavke nevinosti od strane medija ili nosilaca javnih ovlašćenja.

2. 4. 2. Studija slučaja Republike Srbije sa aspekta seta rješenja o pretpostavci nevinosti Zakona o javnom informisanju i medijima

Kako aktuelni Zakon o medijima Crne Gore, ne sadrži regulativu kojom se predviđa situacija kršenja pretpostavke nevinosti, smatramo svrsishodnim predstavljanje efikasnih i sveobuhvatnih rješenja predviđenih Zakonom o javnom informisanju i medijima Srbije, koji može poslužiti kao model — preporuka izmjene tog dijela crnogorskog zakonodavstva. Zakon o javnom informisanju i medijima Srbije na efikasan način predlaže set djelotvornih mjera za poštovanje principa pretpostavke nevinosti i kao set sankcija za slučaj njegovog kršenja.³⁰ Naime, ovim tekstom se određuje da se poštovanjem pretpostavke nevinosti štiti ljudsko dostojanstvo, te nezavisnost i nepristrasnost suda. Tako, član 73 precizira: „U cilju zaštite ljudskog dostojanstva, kao i nezavisnosti, ugleda i nepristrasnosti suda ili drugog nadležnog organa, niko se u mediju ne sme označiti učiniocem kažnjivog dela, odnosno oglasiti krivim ili odgovornim pre pravnosnažnosti odluke suda.” Nadalje se ovim tekstom, u članu 101, navodi da ako se objavljivanjem informacije, odnosno zapisa povrijedi pretpostavka nevinosti, tužbom se može zahtijevati: „1) utvrđivanje da je objavljivanjem informacije, odnosno zapisa povređeno pravo, odnosno interes; 2) propuštanje objavljivanja, kao i zabrana ponovnog objavljivanja informacije, odnosno zapisa; 3) predaja zapisa, uklanjanje ili uništenje objavljenog zapisa (brisanje video-zapisa, brisanje audio-zapisa, uništenje negativa, odstranjenje iz publikacija i slično).”

³⁰ Zakonom o javnom informisanju i medijima Srbije (Službeni glasnik RS, br. 83/2014). Više vidjeti na: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_informisanju_i_medijima.html

Ova tužba se podnosi protiv odgovornog urednika medija u kome je informacija objavljena. Lice čije je pravo povrijeđeno može zahtijevati da sud privremenom mjerom, najduže do pravnosnažnog okončanja postupka, zabrani odgovornom uredniku da ponovo objavi istu informaciju. Podnosilac tužbe mora „učiniti verovatnim da postoji konkretna opasnost da će ponovnim objavljivanjem informacije povrediti njegovo pravo ili interes”. O ovome sud mora odlučiti u hitnom postupku, u roku od 48 sati. Uz tužbu, kao i uz prijedlog za privremenu zabranu ponovnog objavljivanja informacije može se zahtijevati „da nadležni sud zapreti odgovornom uredniku da će platiti primere-ni novčani iznos tužiocu ako postupi protivno odluci suda”.

Lice na koje se odnosi informacija kojom se povređuje pretpostavka nevinosti, a koje je zbog njenog objavljivanja pretrpjelo štetu, ima pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete, nezavisno od drugih sredstava pravne zaštite koja tom licu stoje na raspolaganju, kao što su pravo na odgovor i ispravku. Novinar, odgovorni urednik i izdavač solidarno odgovaraju za štetu koja nastane kao posljedica objavljivanja informacija ili zapisa kojim se krši pretpostavka nevinosti. Prema članu 116, novinar, odgovorni urednik i izdavač neće odgovarati za štetu ako je informacija: „1) verno preneti iz javne skupštinske rasprave ili javne rasprave u skupštinskom telu; 2) verno preneti iz sudskog postupka, u skladu sa ovim zakonom; 3) verno preneti s javnog skupa, a novinar je postupao s dužnom novinarskom pažnjom; 4) sadržana u dokumentu organa javne vlasti na koji se primenjuje zakon kojim se uređuje slobodan pristup informacijama od javnog značaja, a javnost ima opravdani interes da za nju zna; 5) objavljena u emisiji koja se emituje uživo, a novinar je postupao s dužnom novinarskom pažnjom.”³¹ Za slučaj da se ne može odrediti krivica novinara, urednika i/ili izdavača, za štetu koja proistekla objavljivanjem neistinite ili nepotpune informacije (koja potiče od organa javne vlasti) odgovaraće Republika Srbija, autonomna pokrajina, odnosno jedinica lokalne samouprave čiji je to organ, bez obzira na krivicu.

³¹ Prilikom odlučivanja o visini naknade štete, prema članu 117, sud posebno cijeni: „1) da li je tužilac pokušao da umanjí štetu korišćenjem drugih sredstava pravne zaštite u skladu sa odredbama ovog zakona; 2) da li je tuženi onemogućio tužiocu da umanjí štetu objavljivanjem odgovora, ispravke ili druge informacije na osnovu odluke nadležnog suda.”

Prema članu 120, „sud nalaže odgovornom uredniku da pravnosnažnu presudu objavi bez komentara i bez odlaganja, o svom trošku, a najkasnije u drugom narednom broju novina, odnosno u drugoj narednoj radio ili televizijskoj emisiji od dana kada je presuda postala pravnosnažna.”

3. UMJESTO ZAKLJUČKA

Istinska potreba medija da javnosti dostavi pouzdane i blagovremene informacije na osnovu kojih građani učestvuju u procesu demokratskog odlučivanja, opredijelila je da se medijima dodijeli najznačajnija uloga reformatora demokratskog procesa. Međutim, svjedoci smo čestih zloupotreba ovako postavljenih prava, te smo u obavezi kreiranja sistema utvrđivanja odgovornosti i sankcija za svaki vid kršenja istih. Prekoračenje ovlašćenja kao i zla namjera nosilaca demokratskih procesa se često, *inter alia*, manifestuje kroz flagrantna kršenja ustavnih principa, a time i ljudskih prava. Kršenje ustavnog principa kao što je prezumpcija nevinosti, mora biti u fokusu akademske i stručne pažnje, naročito u nastajućim demokratijama, jer tolerisanje istog može imati dramatične reperkusije po razvoj društva. Neetično i neprofesionalno izvještavanje, uz kršenje osnovnih ustavnih garancija i prava, kao što je pravo na pravično suđenje i pravo na odbranu, može se adekvatno suzbiti samo uz generisanje efikasnog pravnog okvira i djelotvornih pravnih sredstava, čijim aktiviranjem bi se ograničilo ili pak spriječilo dalje kršenje ljudskih prava.

LITERATURA

- [1] B. Kovač, T. Rozenstil, *Elementi novinarstva*, Institut za medije Crne Gore, CID, 2006. godina.
- [2] D. Nikolić, *Medijsko pravo*, Službeni glasnik, 2010. godine.
- [3] F. Bal, *Moć medija*, Clio, Beograd, 1997. godine.
- [4] G. N. Chihaiia, *Short Essay on Presumption of innocence*. ECHR precedent, <http://www.wseas.us/e-library/conferences/2011/Brasov1/LAW/LAW-29.pdf>
- [5] H. Berg, *Istraživačko novinarstvo*, Clio, Beograd, 2007. godine.
- [6] L. A. Lej, *Etika i mediji*, Medija centar, Beograd, 2004. godine.
- [7] M. R. Kent, L. E. William, *The Law of Public Communication* (Eight edition), Pearson Education, 2010. godina
- [8] R. Kider, *Etičke dileme*, CID, Podgorica, 2006. godina
- [9] S. Gradinaru, *Consideration Regarding the Observance of the Presumption of Innocence in the Media*, file: [///C:/Users/user/Downloads/364-1393-2-PB.pdf](http://C:/Users/user/Downloads/364-1393-2-PB.pdf)
- [10] T. A. Gelatt, *The People's Republic of China and the Presumption of Innocence*, *Journal of Criminal Law and Criminology*, Spring 1982, Volume 73.

Aneta SPAIĆ

CONSTITUTIONAL PRINCIPLE AND ETHICAL STANDARD
IN THE MEDIA REPORTING IN MONTENEGRO

Summary

The professionalism of the media cannot be ensured by sole declaration of media pluralism and institutional freedom of media. In fact, often in transitional democracies such as Montenegro, media reporting, in total, can be portrayed as a combination of sensationalism driven by profit, and political ambition. Such media conduct can be seen as repercussion of violation of principles of professionalism and impartiality, stipulated under the legal provisions and Code of Ethics of Journalists. This paper aims to elucidate the content and elements of the most violated principal of professional reporting in Montenegro — the principle of presumption of innocence. It presents the part of the continuous effort to improve media conduct which has to be exerted by academic society and most importantly by the strong commitment of lawyers and journalists. In that regard the effective remedies against media malpractice, unethical and unprofessional reporting have to be proposed, incorporated and implemented in Montenegrin legal system.

Keywords: Freedom of expression, libel, ethics in media reporting, professional standards, presumption of innocence, (mis) use of freedom of expression, violation of the principle media pluralism, violation of presumption of innocence.